

ОБЛІК, АНАЛІЗ,
АУДИТ

ACCOUNTING, ANALYSIS,
AUDIT

УДК 004:339.178.4

JEL Classification M41

Прокопова Олена

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічного аналізу та статистики
Харківський державний університет харчування та торгівлі, м. Харків, Україна
E-mail: kaf.ahd.stat@gmail.com

Гаркуша Наталія

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічного аналізу та статистики
Харківський державний університет харчування та торгівлі, м. Харків, Україна
E-mail: kaf.ahd.stat@gmail.com

Твердохліб Катерина

аспірант, асистент кафедри економічного аналізу та статистики
Харківський державний університет харчування та торгівлі, м. Харків, Україна
E-mail: kaf.ahd.stat@gmail.com

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ
В СУЧАСНИХ БІЗНЕС-СИСТЕМАХ**

Prokороva Olena

Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof. of the Department of economic analysis and statistics
Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Kharkiv, Ukraine
E-mail: kaf.ahd.stat@gmail.com

Garkucha Natalia

Cand. Sci. (Econ.), Assoc. Prof. of the Department of economic analysis and statistics
Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Kharkiv, Ukraine
E-mail: kaf.ahd.stat@gmail.com

Tverdokhlib Katherine

post graduate, Assistant of the Department of economic analysis and statistics
Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Kharkiv, Ukraine
E-mail: kaf.ahd.stat@gmail.com

INFORMATION SUPPORT OF MAKING MANAGERIAL DECISIONS IN MODERN BUSINESS SYSTEMS

Анотація

Актуальність. Глибина і результативність економічного аналізу залежить від обсягу, своєчасності та якості використовуваної інформації. Інформаційне забезпечення є першочерговим завданням у будь-якому аналітичному дослідженні і важливим інструментом для підготовки і прийняття ефективних управлінських рішень.

Методи. В процесі дослідження використовувались методи абстракції, аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення. Практичні аспекти процедурної сторони аналітичного процесу реалізовувались із застосуванням аналітичних та статистичних методів: методом угруповань, порівняльного та інтегрального аналізу, прийомів елімінування, експертних оцінок. При створенні інформаційного забезпечення обсяг інформації регулюється співвідношенням «необхідного й достатнього», а також вимогами повноти й достовірності даних.

Результати. Доведена необхідність створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень підприємства та розглянуто основні підходи до її організації. Визначено базові критерії відповідності інформаційних ресурсів до категорії «корисності». Удосконалено систему нормативно-регулюючих показників, які враховується у процесі прийняття управлінських рішень на різних етапах функціонування бізнес-системи.

Перспективи. Побудова інформаційного забезпечення потребує використання власного досвіду та методів прогнозування при проведенні моніторингу інформаційних потреб та узгодження фінансового та управлінського облік згідно із сучасними стандартами.

Ключові слова: інформація, інформаційне забезпечення, інформаційні ресурси, інформаційний капітал, нематеріальні активи, управлінські рішення, зовнішні користувачі, внутрішні користувачі, нормативно-регулюючі показники.

Abstract

Introduction, Purpose. The depth and effectiveness of economic analysis depends on the volume, timeliness and quality of information used. Information management is a priority in any analytical study and an essential tool for the preparation and effective management decisions.

Methods. The study used methods of abstraction, analysis and synthesis, systematization and generalization. Practical aspects of the procedural aspects of the analytical process implemented using analytical and statistical methods: groupings conducting comparative and integrated analysis, elimination methods, expert estimates. At creation information support volume ratio of regulated information "necessary and sufficient" and the requirements of completeness and reliability of information.

Results. The necessity of creating infoware for making managerial decisions of the enterprise is proved, and main approaches to its organization are considered in the article. Basic criteria of information resources correspondence to the category of "utility" are determined. The system of regulatory parameters, which are taken into account in the process of making managerial decisions at different stages of the business system functioning.

Discussion. Construction of of information support needs to use own experiences and prediction methods for monitoring information needs and coordination of financial and management accounting in accordance with modern standards.

Key words: information, information support (infoware), information resources, information capital, intangible assets, external user, regulatory parameters.

Аннотация

Актуальность. Глубина и результативность экономического анализа зависит от объема, своевременности и качества используемой информации. Информационное обеспечение является первоочередной задачей в любом аналитическом исследовании и важным инструментом для

подготовки и принятия эффективных управленческих решений.

Методы. В процессе исследования использовались методы абстракции, анализа и синтеза, систематизации и обобщения. Практические аспекты процедурной стороны аналитического процесса реализовывались с применением аналитических и статистических методов: методом группировок, сравнительного и интегрального анализа, приемов элиминирования, экспертных оценок. При создании информационного обеспечения объем информации регулируется соотношением «необходимого и достаточного», а также требованиями полноты и достоверности данных.

Результаты. Доказана необходимость создания информационной базы для принятия управленческих решений предприятия и рассмотрены основные подходы к ее организации. Определены базовые критерии соответствия информационных ресурсов категории «полезности». Усовершенствована система нормативно-регулирующих показателей, которые учитываются в процессе принятия управленческих решений на различных этапах функционирования бизнес-системы.

Перспективы. Построение информационного обеспечения требует использования собственного опыта и методов прогнозирования при проведении мониторинга информационных потребностей и согласования финансового и управленческого учета в соответствии с современными стандартами.

Ключевые слова: информация, информационное обеспечение, информационные ресурсы, информационный капитал, нематериальные активы, управленческие решения, внешние пользователи, внутренние пользователи, нормативно-регулирующие показатели.

Актуальність. У сучасних умовах господарювання керівникам підприємств у сфері бізнесу відома формула «час – гроші» повинна бути доповнена аналогічною формулою: «час – інформація – гроші». Від якості інформації, яка використовується в процесі економічного аналізу й сприяє прийняттю управлінських рішень, значною мірою залежать ринкова вартість підприємства, альтернативність вибору інвестиційних проектів, обсяг витрат фінансових ресурсів, рівень прибутку й інших показників, які формують рівень добробуту власників підприємства й темпи його економічного розвитку.

Глибина і результативність економічного аналізу залежить від обсягу, своєчасності та якості використовуваної інформації. Підприємство, яке вміло використовує необхідну інформацію в процесі планування, прогнозування та аналізу своєї господарської діяльності, може подолати жорстку конкуренцію.

Під інформацією розуміють сукупність корисних даних, які є об'єктом збирання, структуризації, систематизації, реєстрації, перетворення, зберігання й передавання користувачу. Інформація є одним із ресурсів, який може накопичуватися, реалізовуватися, поновлюватися. Цей ресурс може бути придатним для колективного використання і не втрачає своїх якостей у процесі споживання.

Володіння повною, достовірною, актуальною та оперативною інформацією уможливорює отримання ринкових переваг, знижує фінансовий ризик, ефективно підтримує прийняття рішень.

Для більш усвідомленого дослідження проблем інформаційного забезпечення, слід зупинитися на сучасному трактуванні поняття «інформаційне забезпечення» аналізу ділової активності підприємства.

Інформаційне забезпечення є першочерговим завданням у будь-якому аналітичному дослідженні і важливим інструментом для підготовки і прийняття

ефективних управлінських рішень.

Сучасна економічна теорія розглядає інформаційне забезпечення управління підприємством як один із найважливіших видів нематеріальних активів, або «інформаційний капітал», що суттєво збільшує його ринкову вартість.

Цей «інформаційний капітал» суб'єктів господарювання в усьому світі розвивається високими темпами. Особливо зростає роль «інформаційного капіталу» в процесі стратегічного управління підприємствами. Перспективи розвитку «інформаційного капіталу» підприємств всіх секторів економіки характеризуються сучасними експертами як необмежені.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджуючи наукові праці вчених, присвячені інформаційному забезпеченню управління, дозволили виявити відсутність єдиного підходу до розуміння поняття «інформаційне забезпечення». За твердженням науковців інформаційне забезпечення включає в себе систему одержання, оцінки, зберігання та переробки даних з метою прийняття управлінських рішень; наявність інформації, необхідної для управління економічними процесами; процес створення та постачання інформації.

При цьому метою інформаційного забезпечення управління є своєчасне надання необхідної й достатньої інформації для прийняття управлінських рішень, що забезпечують ефективну діяльність як підприємства в цілому, так і його структурних підрозділів.

Отже, деякі науковці під інформаційним забезпеченням розуміють сукупність інформації (інформаційну базу), а інші - систему, в яку входять і інші складові (технічні засоби та програмне забезпечення, інформаційні технології, методичні інструктивні матеріали, системи класифікації та кодування). Таким чином, поняття інформаційного забезпечення можна розглядати в декількох варіантах, які доповнюють один одного.

Авторський колектив вітчизняних науковців під керівництвом М.Г. Чумаченко зазначає, що інформаційне забезпечення можна розглядати як процес забезпечення інформацією та як сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації. Вважаємо, що як сукупність форм документів інформаційне забезпечення являє собою джерела інформації.

Як процес забезпечення інформацією, в свою чергу, інформаційне забезпечення являє собою отримання даних для потреб аналізу. Останнє виражається у безперервному одержанні, оцінці якості, обробці, передаванні та зберіганні бази даних, створеній для задоволення методичних потреб аналізу. В автоматизованих системах управління підприємством отримання інформації для потреб аналізу забезпечується відповідними технічними засобами та програмами. Як стверджує Сопко В.В. та Завгородній В.П. «технічне забезпечення – це комплекс технічних засобів і методів, що забезпечують функціонування бухгалтерського обліку, контролю та аналізу. Елементами технічного забезпечення обліку є технічні засоби, методичні і керівні матеріали, технічна документація, персонал».

Мета. Метою дослідження є розробка наукових і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення засобів правильної організації процесів інформаційного забезпечення та обробки інформації, методів виявлення тенденцій розвитку

інформаційного забезпечення в процесі управління підприємством.

Методи. В процесі дослідження використовувались методи абстракції, аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення. Практичні аспекти процедурної сторони аналітичного процесу реалізовувались із застосуванням аналітичних та статистичних методів: методом угруповань, порівняльного та інтегрального аналізу, прийомів елімінування, експертних оцінок. При створенні інформаційного забезпечення обсяг інформації регулюється співвідношенням «необхідного й достатнього», а також вимогами повноти й достовірності даних.

Результати. Функціонування будь-якої системи управління вимагає правильної організації інформаційного забезпечення.

При створенні інформаційного забезпечення обсяг інформації регулюється співвідношенням «необхідного й достатнього», а також вимогами повноти й достовірності даних. Okремо визначаються вимоги стосовно своєчасного надання відомостей користувачеві. Зібрана інформація й засоби її обробки повинні бути основою для дослідження об'єкта, виміру впливу факторів, а також виявлення можливостей здійснення управлінських дій.

Для сучасного етапу розвитку інформаційного забезпечення управління підприємствами України характерними є наступні основні тенденції:

✓ збільшення обсягу та покращення якості інформаційних ресурсів, що використовуються в управлінській діяльності;

✓ вдосконалення технічних засобів обробки, накопичення і передачі інформації, що використовуються підприємствами. При цьому велике значення мають інформаційні технології, які базуються на застосуванні комп'ютерів, активній участі користувачів в інформаційному процесі, широкому використанні пакетів прикладних програм загального призначення, доступні до віддалених баз даних і програм завдяки обчислювальним мережам ЕОМ.

✓ розширення переліку спеціалізованих програмних продуктів, що пропонуються ринком для побудови інформаційних систем окремих видів підприємств;

✓ децентралізація побудови інформаційних систем і використання інформаційних ресурсів в межах підприємства;

✓ введення в окремих великих підприємствах посади головного спеціаліста з інформації, який відповідає за створення відповідних баз даних та впровадження новітніх технологій.

Інформаційне забезпечення економічного аналізу ділової активності являє собою процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення оцінки, планування й підготовки ефективних і оперативних управлінських рішень за всіма аспектами фінансово-господарської діяльності підприємства. За підсумками цього процесу забезпечується необхідною інформацією не тільки управлінський персонал і власники самого підприємства, але й задовольняються інтереси широкого кола користувачів.

Зовнішні користувачі (кредитори, інвестори, державні податкові установи, інші підприємства, що є фактичними або потенційними партнерами, аудиторські й консультаційні фірми, експерти, юристи, інформаційні агентства, профспілки тощо)

використовують лише ту частину інформації, яка міститься в офіційній фінансовій звітності й характеризує результати господарювання підприємства і його фінансовий стан. При цьому кожен із користувачів вивчає інформацію про діяльність підприємства виходячи із своїх конкретних інтересів.

Внутрішні користувачі (керівництво підприємства, менеджери, економісти тощо) крім фінансової звітності використовують також значний обсяг інформації про діяльність підприємства, яка представляє комерційну таємницю й формується за даними поточного й оперативного-статистичного та бухгалтерського обліку.

Інформаційне забезпечення повинне формуватися й удосконалюватися з урахуванням реалізації ряду вимог, а саме дотримання таких принципів, як: аналітичність, об'єктивність, оперативність, раціональність, корисність, що є необхідною умовою одержання достовірної оцінки ефективності аналізу господарської діяльності підприємства.

У сучасних умовах велике значення необхідно приділяти розширенню й відкритості, доступності й публічності інформації. Для створення раціонального потоку інформації в умовах ринку, на нашу думку, необхідно опиратися на ряд її якісних характеристик, серед яких найбільше значення має корисність для прийняття рішень. Корисна інформація повинна відповідати наступним критеріям:

- вірогідність інформації визначається її правдивістю й нейтральністю, перевагою економічного змісту над юридичною формою, можливістю перевірки, документальною обґрунтованістю, прозорістю;

- правдивість означає, що інформація не містить помилок й упереджених оцінок, а також не фальсифікує подій господарського життя;

- нейтральність припускає, що звітність не робить акценту на задоволенні інтересів однієї групи користувачів за рахунок іншої;

- доречність (релевантність) інформації означає, що вона значима й впливає на рішення, прийняте користувачем;

- своєчасність означає, що звітність повинна містити найбільш значимі дані, які необхідні в потрібний момент, тому що несвоєчасна інформація не має великого практичного значення;

- зрозумілість означає, що користувачі можуть зрозуміти зміст звітності без спеціальної професійної підготовки, тому що якщо інформація відрізняється високим ступенем складності і є незрозумілою для користувачів, то ціль надання даних звітності не досягається;

- порівнянність вимагає, щоб дані про діяльності підприємства були порівнянні з аналогічною інформацією про діяльність інших підприємств.

Слід зазначити, що зміст інформаційного забезпечення аналізу ділової активності, його широта й глибина визначаються галузевими особливостями діяльності підприємств, їхньою організаційно-правовою формою функціонування, обсягом і ступенем диверсифікованості фінансово-господарської діяльності й рядом інших умов.

Отже, інформаційне забезпечення аналізу ділової активності по суті, являє собою систему показників, що формується за рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел.

Система показників, що характеризує загальноекономічний розвиток країни, є

основою проведення аналізу й прогнозування умов зовнішнього середовища функціонування суб'єкта при розробці комплексної політики управління діловою активністю й виявленні резервів її підвищення, орієнтуючись на середньогалузеві показники. Показники цієї групи зовнішніх джерел рекомендується поділити на інформацію:

- макроекономічного розвитку (інфляція, грошові доходи населення, внески населення в банках, емісія грошей, темп росту внутрішнього національного продукту й національного доходу);

- галузевого розвитку (обсяг послуг, вартість активів, власний капітал, сума прибутку, провізні плати – тарифи або фрахти).

Система показників, що характеризує кон'юнктуру ринку, служить для прийняття управлінських рішень в області формування цінової політики й доходів від операційної діяльності, залучення капіталу, визначення витрат по його обслуговуванню й інших аспектів. Показники цієї групи зовнішніх джерел поділяються на інформацію про кон'юнктуру:

- товарного ринку (ціни на матеріали, паливо, засоби виробництва);

- ринку фондових інструментів (курсова вартість акцій та облігацій, ціни пропозиції та попиту їх основних видів, ціни угод тощо.);

- ринку грошових інструментів (кредитні й депозитні ставки банків, офіційний і комерційний курс покупки-продажу окремих валют).

Система показників, що характеризує діяльність контрагентів і конкурентів, використовується для прийняття оперативних управлінських рішень. Показники цієї групи зовнішніх джерел формуються в розрізі: банки, страхові й агентські компанії, фрахтувальники й одержувачі вантажу, конкуренти. Одержання такої інформації повинне здійснюватися тільки легальними способами: публікації звітних матеріалів у пресі; відповідні рейтинги; платні бізнес-довідки, що надані окремими інформаційними компаніями.

Система нормативно-регулюючих показників враховується у процесі підготовки рішень, пов'язаних з особливостями державного регулювання діяльності підприємств. Вони діляться на показники, що регулюють за різними аспектами види економічної діяльності підприємства й показники з питань функціонування окремих сегментів товарного та фінансового ринків.

Система показників фінансового обліку, що формуються із внутрішніх джерел, становить основу інформаційної бази аналізу. Перевагою показників цієї групи є:

- уніфікованість, тому що вони базуються на загальноприйнятих стандартизованих принципах обліку (це дозволяє використати типові алгоритми розрахунків і порівнювати ці показники з іншими);

- регулярність формування (у встановлений термін);

- високий ступінь надійності (звітність, формується на базі фінансового обліку, надається зовнішнім користувачам і підлягає аудиту).

У той же час ця інформація має певні недоліки:

- відображення показників по підприємству в цілому;

- використання тільки вартісних показників.

Показники фінансового обліку підприємства, що відносяться до групи внутрішніх джерел, поділяються на інформацію, що відображається у всіх формах бухгалтерської звітності й статистичної звітності.

Потреби економічного аналізу ділової активності забезпечуються нормативно-довідковими, плановими та обліковими інформаційними ресурсами.

Висновки і перспективи. Використання всіх показників, що представляють інтерес, розроблених на базі зовнішньої й внутрішньої інформації, дозволяє сформувати в кожній організації цілеспрямовану систему інформаційного забезпечення, орієнтовану на прийняття оперативних, поточних і стратегічних рішень з підвищення ділової активності підприємства. Більшість показників цієї системи формуються за даними офіційної фінансової звітності підприємства.

Не дивлячись на те, що в наш час напрацьована велика кількість теоретичних положень щодо організації інформаційного забезпечення на підприємствах, вони не гарантують повною мірою високої якості ухвалюваних управлінських рішень. Наявні розробки не містять чітких методичних підходів, що регламентують саму процедуру організації інформаційного забезпечення відповідно до встановлених правил і вимог. У зв'язку з цим необхідною є розробка рекомендацій щодо організації інформаційного забезпечення, які повинні містити такі етапи:

- розробка концепції організації інформаційного забезпечення на основі створення інформаційної інфраструктури підприємства;
- уточнення вимог до інформаційного забезпечення управління з урахуванням специфіки внутрішніх економічних відносин;
- систематизація функцій структурних підрозділів і впорядкування їх взаємозв'язків;
- формування центрів відповідальності (суб'єктів), уповноважених здійснювати контроль за інформаційним забезпеченням;
- організація руху інформаційних потоків на підприємстві, їх упорядкування й оптимізація;
- формування технічної бази інфраструктури інформаційного забезпечення;
- визначення етапів і змісту робіт;
- оцінка ефективності реалізації обраної концепції інформаційного забезпечення.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що на вітчизняних підприємствах проблема побудови ефективного інформаційного забезпечення ділової активності є дуже актуальною. Оскільки не існує єдиної методики побудови інформаційного забезпечення, то підприємства вирішують дане завдання на власний розсуд, досить часто припускаючись помилок. Практика доводить, що велика кількість проблем, які надалі можуть привести підприємство до банкрутства, полягає у незбалансованості інформаційного забезпечення.

Для того щоб інформаційне забезпечення прийняття рішень у сфері управління діловою активністю було збалансованим та ефективним, необхідно, щоб на підприємстві вся система управління була реформована згідно з вимогами часу. Отже, побудову інформаційного забезпечення можна починати з наступного: використовуючи власний досвід, враховуючи чинники, які впливають на процес визначення потреб в інформації,

та використовуючи методи прогнозування, провести моніторинг інформаційних потреб; узгодити фінансовий та управлінський облік згідно із сучасними стандартами; ввести систему контролінгу, придбати програмне забезпечення або адаптувати вже функціонуюче на підприємстві згідно з інформаційними потребами.

Подальша інтеграція України до світового економічного співтовариства передбачає зростання вимог до якості та неупередженості інформаційного забезпечення. Це пояснюється тим, що відлагоджене інформаційне забезпечення управління дозволяє найбільш повно й достовірно охарактеризувати зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства, їх зміну, прийняти оптимальне для кожної конкретної ситуації управлінське рішення. Усе це усуває стан невизначеності, знижує ризики в діяльності підприємств, забезпечує їх більш стійкий розвиток.

Список використаних джерел

1. Гаркуша Н. М. Економічний аналіз підприємств торгівлі та харчування : навч. посібник / Н. М. Гаркуша [та ін.]; Харк. держ. ун-т харч. та торг. – Харків, 2013. – 360 с.
2. Гринькевич О. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємств / О. Гринькевич, Г. Кіндрацька // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 6. – С. 215-218.
3. Кащена Н. Б. Аналіз господарської діяльності підприємства : навч. посібник / Н. Б. Кащена [та ін.] Харк. держ. ун-т харч. та торг. – Харків, 2013. – 396 с.
4. Косова Т. Д. та ін. Організація і методика економічного аналізу. Навч. посіб. / Косова Т.Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.
5. Мілаш І. В. Управління витратами підприємств роздрібною торгівлі: монографія / І.В. Мілаш, Н.М. Гаркуша. – Х. : Видавництво «Лідер», 2013. – 312 с.
6. Харинович Д. О. Організація економічного аналізу і контролю на торговельних підприємствах / Д. О. Харинович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2011_3/NV-2011.
7. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : ЦНЛ, 2009. – 566 с.
8. Шеремет А. Д. Теория экономического анализа / А. Д. Шеремет. – 3-е изд., доп. – М. : Инфра-М, 2011. – 352 с.

References

1. Garkusha, N. M. (2013). Ekonomichniy analiz pidpriymstv torgivli ta harchuvannya : navch. posibnik [Economic analysis of trade and catering: teach. Manual]. Harkiv, 360.
2. Grynkevych, O., Kindtats'ka, G. (2010). Information and analytical provision of managing business activity of enterprises, Economic analysis, 6, 215-218.
3. Kaschena, N. B. (2013). Analiz gospodarskoyi diyalnosti pidpriymstva, Kharkiv, 396.
4. Kosova, T. D., Suharev, P.M., Vaschenko, L.O. (2012). Organizatsiya i metodika ekonomichnogo analizu, Tsentri uchbovoyi literaturi, Kyiv, 528.
5. Millash, I.V., Garkusha, N.M. (2013). Upravlinnya vitratami pidpriemstv rozdribnoyi torgivli, Vidavnistvo «Lider», Kharkiv, 312.
6. Kharynovych, O. Organization of economic analysis and control in trade enterprises. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2011_3/NV-2011.
7. Tsal-Tsalko, Yu.S. (2009). Financial analysis, CSL, Kyiv, 566.
8. Sheremet, A.D. (2011). Theory of economic analysis, Infra-M, Moscow, 352.

